

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 27.jūlijā Nr. 1-6/19

Satversmes tiesas tiesnesim
Artūram Kučam
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr.2020-21-01

2020.gada 26.jūnijā Tiesībsarga birojā saņemts Jūsu lēmums, ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2020-21-01 „Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 45.panta piektās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam”.

Lēmumā tiesībsargs uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par apstrīdētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96.pantam un citiem jautājumiem, kuriem varētu būt nozīme lietā.

Lieta Satversmes tiesā ierosināta pēc privātpersonas A.Zablocka pieteikuma. Pieteikumā īpaši uzsvērts tiesību ierobežojums, ko minētā norma rada personām, kas ir radinieki.

Latvijas Sodu izpildes kodeksa 45.panta piektās daļas pirmais teikums (turpmāk arī – apstrīdētā norma) noteic, ka notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs. Savukārt šīs normas otrajā teikumā paredzēts, ka brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks ar lēmumu var aizliegt notiesātajam tikties ar konkrētu personu drošības apsvērumu dēļ.

Saskaņā ar Satversmes 96.pantu ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Arī Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8.pantā noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai

morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības. Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību ir nostiprinātas arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Pilsonisko un politisko tiesību pakta 17.pantā.

Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums notiesātajiem satikties ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs, ietilpst tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā un ierobežo Satversmes 96.pantā noteiktās pamattiesības. To savā atbildes rakstā nenoliedz arī institūcija, kas izdevusi apstrīdēto normu. Līdz ar to ir pārbaudāms, vai šis ierobežojums ir attaisnojams. Lai to pārbaudītu jākonstatē, vai attiecīgais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tam ir viens vai vairāki leģitīmi mērķi un vai tas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā.

Vai pamattiesību ierobežojums noteikts ar likumu

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā nostiprinājusies atziņa, ka apstrīdētajam līdzeklim ne tikai ir jābūt nostiprinātam nacionālajā likumdošanā, bet šim likumam ir jābūt kvalitatīvam, pieejamam personām, uz kurām tas attiecas, un paredzamam attiecībā uz izrietošajām sekām. Tiesa arī vairākkārtīgi akcentējusi, ka normu nevar uzskatīt par likumu, ja tā nav formulēta ar pietiekamu precizitāti, nodrošinot personai iespēju regulēt savu rīcību. Personai jābūt spējīgai (ja nepieciešams, tad ar atbilstošu atbalstu) atbilstoši apstākļiem paredzēt no likuma izrietošās konsekvences.

Tiesību ierobežojums noteikts Sodu izpildes kodeksa 45.panta piektās daļas pirmajā teikumā. Apstrīdētā norma ir formulēta skaidri un precīzi, tajā minētais aizliegums ir skaidri saprotams. Tiesībsargs arī nekonstatē, ka apstrīdētās normas pieņemšanas laikā būtu pieļauti tādi procesuālie pārkāpumi, kas liktu uzskatīt, ka norma nav pieņemta atbilstošā kārtībā. Tādējādi atzīstams, ka minētais tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

Leģitīmais mērķis

Satversmes 116. pants paredz, ka Satversmes 96.pantā noteiktās tiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto normu, ir Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima). Saeima savā atbildes rakstā norāda, ka ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība.

Likumdevējam ar pamattiesību ierobežojumiem jānodrošina visu personu pamattiesību efektīva un netraucēta īstenošana. Pamattiesību savstarpējas konfliktēšanas gadījumā likumdevējam tās saprātīgi jālīdzsvaro un, ja nepieciešams, jānosaka pamattiesību ierobežojumi. Šādos gadījumos par leģitīmu mērķi uzskatāma citu personu tiesību aizsardzība, kura dēļ var tikt noteikti

atsevišķu personu pamattiesību ierobežojumi.¹ Savukārt leģitīmais mērķis „sabiedrības drošība” var tikt izmantots publisko interešu aizsardzības nolūkā, proti, lai aizsargātu cilvēka dzīvību, brīvību, veselību, godu un īpašumu.²

Analizējot apstrīdēto tiesību normu sistēmiski un teleoloģiski, secināms, ka ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība. Proti, ierobežojums ir noteikts, lai novērstu dažādus kārtības un drošības apdraudējumus, kas varētu rasties savstarpēji satiekoties divām personām, kas atrodas dažādās ieslodzījuma vietās. Potenciālie riski var skart ne tikai kārtību un drošību ieslodzījuma vietās, bet arī pastarpināti ietekmēt citu personu tiesības. Līdz ar to ierobežojumam ir leģitīmie mērķi un atzīstams, ka ierobežojums kalpo šo mērķu sasniegšanai.

Nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā

Apstrīdētās normas nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā jāizvērtē, analizējot, vai privātās dzīves ierobežojums ir samērīgs ar leģitīmo mērķi, vai ierobežojums atbilst neatliekamai sabiedriskai vajadzībai. Tā kā tika atzīts, ka ierobežojums kalpo leģitīmo mērķu sasniegšanai, papildus jāizvērtē, vai nepastāv citi līdzekļi, kas būtu tikpat iedarbīgi, bet privātpersonas tiesības ierobežotu mazāk, kā arī tas, vai kopējais labums, ko ar ierobežojumu iegūst sabiedrība, ir lielāks par atsevišķas personas interesēm nodarīto kaitējumu.

Jānorāda, ka tiesībsargs viedokli par apstrīdēto normu jau iepriekš ir paudis Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai rakstveidā 2019.gada 29.augustā vēstulē un arī piedaloties šīs komisijas sēdē 2019.gada 9.oktobrī, savukārt 2020.gada 9.janvāra vēstulē tika nosūtīts aicinājums Saeimas priekšsēdētājai I.Mūrniecei veikt grozījumus Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45.panta piektajā daļā, izslēdzot apstrīdēto normu. Viedoklis pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

Nav šaubu, ka atrašanās slēgta tipa iestādē pati par sevi ierobežo personas iespējas netraucēti baudīt savas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, un tam ir tiesisks pamats. Tomēr ierobežojumiem, kas noteikti attiecībā uz ieslodzītajām personām, ir jābūt proporcionāliem un tiem nevajadzētu būt striktākiem par to apjomu, kas ir absolūti nepieciešams mērķim, kura sasniegšanai tie paredzēti.³ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka, lai ieslodzītais pēc iespējas pilnvērtīgāk spētu baudīt savas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, cietuma administrācijai ir jāsniedz atbalsts saskarsmes

¹ J.Pleps, Latvijas Republikas Satversmes 116.panta komentārs. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga. Latvijas Vēstnesis, 2011. 775.lpp.

² J.Pleps, Latvijas Republikas Satversmes 116.panta komentārs. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga. Latvijas Vēstnesis, 2011. 776.lpp.

³ Sk. Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumu Rec (2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem 3.punktu. Pieejams: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>.

uzturēšanai.⁴ Šādos gadījumos valstij būtu jānodrošina, ka cietuma režīms piedāvā veidus, kā kompensēt ieslodzījuma radītās desocializējošās sekas. Sevišķi svarīgas ir notiesātajiem, kam ieslodzījumā jāatrodas ilgstoši.⁵ Vienlaikus, ja tas ir nepieciešams, lai aizsargātu sabiedrības drošību vai arī nodrošinātu konkrēta cietuma režīma funkcionēšanu, ir pieļaujami dažādi ierobežojumi attiecībā uz ieslodzīto iespējām tikties ar citām personām.⁶

Aizliegums notiesātajām personām satikties ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs, Latvijas Soduzpildes kodeksā ir jau ilgstoši - kopš 2004.gada 9.decembra. Attiecīgais aizliegums laika gaitā nav ievērojami mainījies. Aktuālajā redakcijā Latvijas Soduzpildes kodeksa 45.panta piektā daļa ir spēkā no 2015.gada 14.jūlija. Šī likumprojekta "Grozījumi Latvijas Soduzpildes kodeksā" anotācijā norādīts, ka nav paredzēts mainīt esošo regulējumu, „no kura izriet, ka notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātajiem un personām, kas izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs, tai skaitā laulātajiem un personām, ar kurām ir bijusi kopīga saimniecība vai kopīgs bērns. Aizliegums ieslodzītajiem satikties savā starpā ir samērīgs, jo notiesātie, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādē, var uzturēt attiecības ar citiem notiesātajiem ar sarakstes palīdzību. Savukārt notiesāto satikšanās mērķis, pirmkārt, ir vērsts uz to, lai notiesātais satiktos ar ģimenes locekļiem un citiem radniekiem, nevis citiem notiesātajiem. Tādējādi tas varētu veicināt tādu situāciju rašanos, kad notiesātās personas satikšanās izmantos nevis ģimenes saišu stiprināšanai, bet, lai satiktos ar citiem notiesātajiem un, iespējams, šādas tikšanās izmantotu noziedzīgu kontaktu attīstīšanai, cietuma iekšējo drošību apdraudošas informācijas nodošanai u.tml. Tādējādi netiktu panākta labvēlīgu sociālu saišu uzturēšana starp notiesāto un viņa radniekiem. [...] Ieguvums no atļaujas satikties notiesātajiem, tai skaitā laulātajiem un personām, kurām ir partnerattiecības, nav samērīgs ar iespējamo ieslodzījuma vietās esošās drošības un kārtības, kā arī sabiedrības kopumā apdraudējumu.”⁷ Tādējādi, tāpat kā Saeimas atbildes rakstā, arī vēsturiski attiecīgais aizliegums galvenokārt pamatots ar drošības apsvērumiem, papildus norādot, ka pastāv iespējas uzturēt kontaktu arī citos veidos, piemēram, sarakstoties.

Tiesībsargs izprot drošības apsvērumus, kas ir par pamatu šāda aizlieguma noteikšanai un nevar noliegt, ka daļā gadījumu tikšanās starp notiesātām personām vai notiesātām un apcietinātām personām patiešām nebūtu vēlamas. Tomēr jāņem vērā, ka soda mērķis ir ne tikai personas sodīšana, bet arī personas resocializācija, un cilvēktiesību standartiem atbilstošā soda izpildes sistēmā personas tiesību

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 28.septembra spriedums lietā Messina v Italy (No.2), pieteikums Nr.254498/94, §61, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58818>, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 23.oktobra spriedums lietā Vintman v. Ukraine, pieteikums Nr.28403/05, §78, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147326>.

⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 30.jūnija spriedums lietā Khoroshenko v. Russia, pieteikums Nr.41418/04, §144, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156006>.

⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 18.marta spriedums lietā Öcalan v. Turkey (No.2), pieteikums Nr.24069/03, 197/04, 6201/06, 10464/07, §161.-164, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142087>.

⁷ Likumprojekta "Grozījumi Latvijas Soduzpildes kodeksā" anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/9116D4DD704838B2C2257DD30030F11A?OpenDocument>

ierobežošana jāveic, balstoties uz individuālu izvērtējumu. Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45.panta piektajā daļā noteiktais ierobežojums ir nesamērīgi plašs un pilnībā ierobežo notiesāto personu tiesības tikt ar noteiktu personu loku arī tad, ja kāda konkrēta tikšanās pati par sevi neradītu sabiedrības drošības apdraudējumu vai netraucētu personas resocializāciju un neaizskartu citu personu tiesības. Šādos gadījumos notiesātās personas tiesības tiek ierobežotas neatkarīgi no tā, uz cik ilgu laiku persona ir notiesāta ar brīvības atņemšanas sodu, par kādu nodarījumu tai ir piemērots sods, vai attiecīgās personas ir uzskatāmas par ģimenes locekļiem, vai attiecīgās personas ir līdzdarbojušās noziedzīga nodarījuma izdarīšanā u.tml.. Iztrūkstot normatīvajos aktos noteiktai iespējai veikt individuālo izvērtējumu par notiesātās personas lūgumu satikties ar personu, kas izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē, vispār netiek veikta sabiedrības un konkrētā indivīda interešu sabalansēšana.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, vērtējot dažādus tiesību ierobežojumus, nereti ir atzīts, ka automātisks aizliegums, kurā netiek pieļauts nekāds individuāls izvērtējums un kas ierobežo svarīgas Konvencijā noteiktas tiesības, ja ir iespējamas citas alternatīvas, nav uzskatāms par attaisnojamo.⁸ Arī Satversmes tiesa, vērtējot, vai Satversmei atbilst aizliegums notiesātajām personām izmantot studiju turpināšanai nepieciešamos palīglīdzekļus (piemēram, datoru) norādīja, ka, lai nodrošinātu līdzsvaru starp personas, kura pēc noteiktu prasību izpildes ir uzņemta doktora studiju programmā, tiesībām turpināt studijas augstākā līmeņa izglītības iegūšanai un nepieciešamību nodrošināt kārtību un drošību ieslodzījuma vietā, normatīvajam regulējumam ir jādod brīvības atņemšanas iestādes administrācijai tiesības lemt par atļauju vai aizliegumu izmantot studiju turpināšanai nepieciešamos palīglīdzekļus arī tiem notiesātajiem, kuri sodu izcieš daļēji slēgtos vai slēgtos cietumos.⁹ Arī izskatot lietu par apcietināto personu korespondences kontroli, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā paredz korespondences kontroli visā apcietinājuma laikā bez individuāla apstākļu izvērtējuma un citu cilvēku tiesību vai sabiedrības drošības apdraudējuma konstatēšanas, neatbilst Satversmes 96.pantam.¹⁰ Spriedumos nepārprotami uzsvērta nepieciešamība pēc gadījumu individuāla izvērtējuma. Tādējādi arī šajā gadījumā normatīvais regulējums būtu pilnveidojams, virzoties uz tādu soda izpildes sistēmu, kurā atļauja vai aizliegums tikt ar tiesību normā minēto personu loku tiktu pieņemts, ņemot vērā individuālu apstākļu izvērtējumu. Piemēram, samērīgākai normas piemērošanai būtu iespējams īpaši ņemt vērā to notiesāto tiesiskās intereses, kas ir ģimenes locekļi vai personas, kurām bijusi

⁸ Sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 6.oktobra spriedumu lietā *Hirst v The United Kingdom* (No.2), pieteikums Nr.74025/01, §82, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70442>, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 11.decembra spriedums lietā *TV Vest AS & Rogaland Pensjonistparti v Norway*, pieteikums Nr.21132/05, §75.-76., pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90235>.

⁹ Satversmes tiesas 2019.gada 24.oktobra sprieduma lietā Nr.2018-23-03 "Par Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumu Nr.423 "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" 40.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112.pantam" 18.2.punkts, pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv.

¹⁰ Satversmes tiesas 2019.gada 28.jūnija sprieduma lietā Nr.2018-24-01 "Par apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta otrās daļas, redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018.gada 2.janvārim, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam" 16.punkts, pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv.

kopīga saimniecība. Tādējādi tiesībsargs uzskata, ka ierobežojuma leģitīmos mērķus ir iespējams sasniegt arī citā veidā, proti, ierobežojumu satikties savstarpēji nosakot tikai pēc tam, kad ir veikts individuāls apstākļu izvērtējums un secināts, ka šāds ierobežojums konkrētajā gadījumā tiešām ir nepieciešams.

Tiesībsargs arī uzskata, ka šādā veidā leģitīmais mērķis tiktu sasniegts vienlīdz efektīvi un iestādēm netiktu radīts nesamērīgs administratīvais slogs. No Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45.panta izslēdzot norādi, ka notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs, nevajadzētu rasties situācijai, kurā notiesātie iegūst tiesības tikt ar jebkuru citu notiesāto vai apcietināto personu. Saglabāsies pastāvošā kārtība, kas noteikta Latvijas Sodū izpildes kodeksā un Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumos Nr.423 "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi". Personu loks, kas ir ieslodzītie, kuri ne tikai vēlas, bet arī faktiski varētu apciemot citu ieslodzīto personu, jo to atļauj viņu soda izciešanas režīms, neapšaubāmi ir mazāks par pārējo personu loku, kas ir tiesīgas apciemot notiesātās personas. Proti, šāda iespēja varētu būt notiesātajiem, kam piemērots attiecīgs pamudinājums.¹¹ Jānorāda, ka jau šobrīd Latvijas Sodū izpildes kodekss paredz iespēju brīvības atņemšanas iestādes priekšniekam aizliegt notiesātajam tikt ar kādu konkrētu personu drošības apsvērumu dēļ. Tāpat Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45.panta astotajā daļā ir paredzēta iespēja noteikt, ka īslaicīgā satikšanās ir realizējama brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnē. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka individuāla izvērtējuma veikšana radītu neparedzamu un nesamērīgu administratīvo slogu ieslodzījuma vietas administrācijai.

Turklāt jāņem vērā, ka visbiežāk notiesātās personas ieslodzījuma vietā tāpat satiekas ar citām notiesātajām personām un arī šādā veidā var tikt dibināti nevēlami sociāli kontakti. No tiesiskā regulējuma arī neizriet, ka ģimenes locekļus būtu aizliegts ievietot vienā ieslodzījuma vietā. Attiecīgi šādas satikšanās, ja vien tam nav kādu objektīvu ierobežojumu, var būt iespējamas. Tādējādi ne vienmēr būs saprotams pamatojums tam, kāpēc satikšanās ģimenes locekļu starpā varētu notikt, ja tie ir ievietoti vienā ieslodzījuma vietā, bet situācijās, kad ģimenes locekļi atrodas dažādās ieslodzījuma vietās, tas ir aizliegts ar likumu.

¹¹Latvijas Sodū izpildes kodeksa 68.panta pirmajā daļā paredzēts, ka par labu uzvedību un godīgu attieksmi pret darbu un mācībām brīvības atņemšanas iestādes administrācija notiesātajiem var piemērot šādus pamudinājumus:

[...]

4) audzināšanas iestādēs nepilngadīgajiem - atļaut atstāt iestādi vecāku vai iestādes darbinieku pavadībā uz laiku līdz astoņām stundām;

[...]

6) atklātajos cietumos - ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atļauju vienu reizi mēnesī izbraukt ārpus cietuma teritorijas uz laiku līdz divām diennaktīm, bet svētku dienās - līdz piecām diennaktīm;

7) ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt brīvības atņemšanas iestādes teritoriju līdz trim diennaktīm gadā (saskaņā ar šī panta piekto daļu attiecīgais pamudinājums piemērojams tikai notiesātajiem, kas sodu izcieš daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, izņemot personas, kuras notiesātas ar brīvības atņemšanu uz visu mūžu (mūža ieslodzījums));

8) ar audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem teritoriju līdz piecām diennaktīm gadā;

Papildus jāņem vērā, ka, ja personai ir piemērots pamudinājums atļaut atstāt ieslodzījuma vietas teritoriju, atbildīgā amatpersona (cietuma priekšnieks) ir pārbaudījis, vai šāda pamudinājuma piemērošana netraucēs noteiktā soda izpildes noteikumu ievērošanu, iekšējās kārtības nodrošināšanu brīvības atņemšanas iestādē un citus apstākļus. Pirms attiecīgā pamudinājuma piemērošanas cietuma priekšniekam arī ir jāizvērtē iespējamais sabiedrības apdraudējums.¹² Tādējādi tikšanās starp notiesāto, kam ir piemērots pamudinājums atļaut atstāt ieslodzījumā vietu un personu, kas atrodas citā ieslodzījuma vietā, pati par sevi nerada apdraudējumu ne sabiedrības drošībai, ne personu resocializācijai. Noteiktos gadījumos tas pat var veicināt personas resocializāciju un radīt papildu stimulu godprātīgai uzvedībai, lai šīs tikšanās netiktu liegtas. It sevišķi, kad satikties vēlas ģimenes locekļi vai personas, kam bijusi kopīga saimniecība. Attiecībā uz nepilngadīgo satikšanos ar personu, kas ir notiesāta, jānorāda, ka ne vienmēr šāda tikšanās būtu pretēja bērna labākajām interesēm. Savukārt, ja pastāv bažas, ka, personai tiekoties ar kādu citu notiesāto, varētu tikt apdraudēta ieslodzījuma vietas vai sabiedrības drošība, traucēta soda izciešana, personas resocializācija vai arī tas būtu pretēji bērna labākajām interesēm, ir iespējams šo tikšanos aizliegt, balstoties uz konkrētiem un individuāliem apsvērumiem. Šādā veidā tiktu nodrošināts gan tiesību ierobežojuma samērīguma izvērtējums, gan arī ievērotas sabiedrības intereses. Savukārt Saeimas minētās iespējas sazvānīties un sarakstīties ir saziņas veids, kas tiek izmantots komunikācijai un sociālo saišu uzturēšanai, tomēr pilnībā pielīdzināt reālai satikšanās reizei to nevar.

Jānorāda arī, ka tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas atzīšanai par neatbilstošu Satversmei un izslēgšanai no Latvijas Soduzpildes kodeksa vispārīgi neradītu Saeimas atbildes rakstā minēto situāciju, kur, lai novērstu bīstamu personu nekontrolētu atrašanos sabiedrībā, būtu jāveic apcietināto un notiesāto personu konvojēšana no vienas brīvības atņemšanas vietas uz citu, kā arī šo tikšanos dēļ rastos risks, ka var tikt izdarīti jauni noziegumi (piemēram, aizliegto priekšmetu un vielu nogādāšana, informācijas nodošana u.tml.). Kā jau tas uzsvērts iepriekš, iespējām savstarpēji satikties notiesātai personai ar apcietinātu personu vai citu notiesāto personu būtu jāpastāv tikai tajos gadījumos, kad ir pilnīgi skaidrs, ka nepastāv reāls drošības apdraudējuma risks, kā arī tas negatīvi neietekmētu personas resocializāciju. Piemēram, ņemot vērā apcietinājuma mērķus, apcietinātās vai notiesātās personas personību, soda izciešanas gaitu un citus apsvērumus, kā arī, izvērtējot attiecīgās situācijas, nebūtu pārsteidzoši, ja faktisko tikšanos skaits būtu salīdzinoši neliels. Tāpat nav pamata uzskatīt, ka drošības pasākumiem, regulējot šādas satikšanās, būtu jābūt ievērojami lielākiem, nekā attiecībā uz cita veida tikšanās reizēm, jo risks par informācijas vai aizliegto lietu nodošanu, kā arī citiem pārkāpumiem pastāv jebkurā gadījumā un to novēršanai ieslodzījuma vietās tiek veikti attiecīgi drošības pasākumi.

¹² Salīdzinājumam skatīt Augstākās tiesas 2013.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-89/2013 par ieslodzītā tiesībām īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju 8.punktu, pieejams: www.at.gov.lv.

Tādējādi secināms, ka apstrīdētajā normā iekļautais ierobežojums nav uzskatāms par attaisnojamu un apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 96.pantam. Lai gan daļā gadījumu satikšanās notiesāto vai notiesāto un apcietināto personu starpā noteikti nebūtu vēlama, tomēr šādi secinājumi būtu jāizdara, veicot individuālu izvērtējumu, nevis piemērojot automātisku aizliegumu.

Ar cieņu
Tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.